

Kertomus uuden ajan naisesta

Marjaliisa Hentilä, Matti Kalliokoski & Armi Viita:
Uuden ajan nainen. Hilja Pärssisen elämä. Työväen
 Arkiston julkaisu 8. Siltala 2018. 360 s.
 ISBN 978-952-234-519-6.

On suorastaan kummallista, että Marjaliisa Hentilän, Matti Kalliokosken ja Armi Viidan *Uuden ajan nainen* on ensimmäinen kattava elämäkerta suomalaisen työväenliikkeen historian merkittävimpiin ideologeihin lukeutuneesta Hilja Amanda Pärssisestä (os. Lindgren) (1875–1935). Kansakoulun opettajaksi 1890-luvulla valmistunut Pärssinen toimi poliittisen uransa aikana muun muassa sosialidemokraattisen naisliikkeen puheenjohtajana, liikkeen äänenkannattajan *Työläisnainen*-lehden toimitussihteerinä sekä SDP:n pitkäaikaisena kansanedustajana. Eduskunnassa hän oli laatimassa lähes kaikkia lakialoitteita, joita ajan sosialidemokraattiset naiset tekivät. Pärssisen ajamiin radikaaleihin poliittisiin hankkeisiin kuuluivat esimerkiksi äitiysvapaa, abortin salliminen, yleinen oppivelvollisuus sekä huutolaisjärjestelmän lakkauttaminen.

Pärssinen oli 1900-luvun alun tunnetuimpia suomalaisia sosialisteja myös Suomen rajojen ulkopuolella. Hän sai huomiota lehdistössä useissa maissa ja teki yhteistyötä monien kansainvälisten naissosialistien kanssa. Lisäksi Pärssinen oli ensimmäinen hallitusvastuuseen noussut suomalainen nainen, kun hänet yhdessä Hanna Karhisen (1878–1938) kanssa valittiin kansanvaltuutetuksi punaiseen hallitukseen keväällä 1918. Poliitikon ja opettajatyönsä ohella Hilja Liinamaa -nimellä teoksensa

julkaisut Pärssinen oli myös varhaisen työväenliikkeen menestyksekkäimpiä runoilijoita.

Pärssisen poliittinen ja kirjallinen työ on ollut aieminkin akateemisen tutkimuksen kohteena. Hänelle on annettu tunnustusta suomalaisen sosiaalipoliitikan uranuurtajana erityisesti työväen naisliikkeen historiaa käsittelevissä tutkimuksissa. Tutkimukset ovat sivunneet Pärssisen henkilöhistoriaa, mutta kuten Hentilä, Kalliokoski ja Viita jo teoksensa esipuheessa toteavat, aikaisemmissa tutkimuksissa esitetyt tiedot hänen elämästään ovat olleet hyvin hajanaisia ja puutteellisia. Kirjoittajat ilmoittavatkin pyrkivänsä teoksessaan tarkastelemaan Pärssisen elämää kokonaisvaltaisesti sekä täyttämään aikaisempien esitysten jättämiä aukkoja.

Akateemisen keskustelun ulkopuolella Pärssinen on jäänyt pitkälti suomalaisen työväenhistorian tunnetuimman naisen, Miina Sillanpään (1866–1955) varjoon. Sillanpäästä ja hänen saavutuksistaan on kirjoitettu lukuisia muistelmateoksia, artikkeleita ja elämäkertoja. Mittavan uran naisten, lasten ja työelämän hyväksi tehnyt Sillanpää on toki ansainnut paikkansa julkisuudessa, mutta osittain hänen ansiokseen on laskettu myös Pärssisen saavutuksia. Hentilä, Kalliokoski ja Viita mainitsevat esimerkkinä naisten ensikodit, joiden ”äitinä” Miina Sillanpää on tullut tunnetuksi. Kuten kirjoittajat toteavat, ensimmäinen ensikoti avattiin kyllä vasta Pärssisen kuoltua 1940-luvulla, mutta hän oli kehitellyt ideoita ja tehnyt kotien puolesta aloitteita jo 1900-luvun alkuvuosina.

Uuden ajan nainen etenee kronologisesti, mutta jäsentyy teemojen kautta. Teos tarkastelee Pärssistä poliittisen toiminnan ja yksityiselämän näkökulmasta runoilija-Pärssisen jäädessä pääosin sivuhenkilöksi. Vaikka kirjoittajat nostavat esille Pärssisen kaunokirjallista tuotantoa ja lukija saa tutustua hänen runoihinsa teosta elävöittävien katkelmien avulla, mitään syväluotaavaa analyysiä elämäkerta ei runoista tee. Pärssisen tuotannon laajuuden ja teoksen sujuvuuden vuoksi runojen jättäminen taka-alalle on ymmärrettävä ratkaisu.

Hiljan tarina alkaa Halsualta Keski-Pohjanmaalta. Hentilä, Kalliokoski ja Viita ovat arkistolähteistä tunnollisesti jäljittäneet hänen vanhempiensa, pappi Karl Lindgrenin ja hänen vaimonsa Anna Elisabethin, aikaisempia elämänvaiheita. Lindgrenin perhettä käsittelevään teoksen alkuosioon mielenkiintoa tuo sosiaali- ja kulttuurihistoriallinen konteksti. Kirjoittajat eivät keskity ainoastaan perheeseen, vaan kuvailevat heidän kauttaan 1800-luvun maaseutuelämää myös laajemmin.

Teoksen vahvuus johtuukin kirjoittajien kyvystä sovittaa Pärssisen elämäntarina osaksi laajempaa historiallista kontekstia sortumatta puisevaan akateemisuuteen. Keveyttä kerrontaan tuovat sopivassa määrin läpi teoksen viljellyt anekdootit. Tällaisia ovat esimerkiksi Hiljan Oulussa kouluvuosina kokema nuoruudenrak-

kaus sekä ystävyysuhde tulevaan presidenttiin Kyösti Kallioon, jonka päiväkirjan mukaan nuori Hilja oli ”tunteellinen ja kuumaverinen”, mutta vartaloitaan ”paksu”.

Oulusta Hiljan tie vei Sortavalan opettajaseminariin, jossa hän tutustui myös tulevaan aviomieheensä Jaakko Pärssiseen. Hiljaa ja Jaakkoa yhdisti suomalaisuusate ja raittiustyö. Pari avioitui asuessaan Helsingin pitäjässä vuonna 1899. Pärssisten suhteen kautta Hentilä, Kalliokoski ja Viita kuvaavat ajan avioliittokäsitystä sekä naisen alisteista asemaa ajan yhteiskunnassa. Pakkoalistuminen miehen päättävällän alle avioliitossa turhautti Hiljaa, minkä kirjoittajat osoittavat kirjelmähtien ja muistitiedon avulla. Omakohtainen alistumisen kokemus heijastui elämäkertureiden mukaan Pärssisen poliittisiin tavoitteisiin, mutta oli myös osasy siihen, että lopulta avioliitto Jaakon kanssa kariutui.

Hilja Pärssinen tutustui sosialismiin pariskunnan muutettua Viipurin Tiiliruukkiin, jossa he molemmat toimivat opettajana työläislapsille tarkoitetussa koulussa. Työläisperheiden kurjuuden nähtyään Hiljasta muovautui luokkataistelun nimeen vannonut sosialisti, joka julisti pahimmiksi vihollisikseen kapitalismin ja kirkon. Pappisperheestä lähtenyt ja keskiluokkaista elämää viettänyt Pärssinen ei sosialismiin ”kääntymisen” jälkeenkään silti hylännyt lapsuudessa omaksumaansa kristillistä vakaumusta tai kansallisaatetta. Eryteisesti Pärssisen sosialistista heräämistä kuvailevissa osioissa Hentilä, Kalliokoski ja Viita tuovatkin erinomaisesti esille 1900-luvun alun aatteellisen pluralismin, jonka työväenliikettä koskevat historian tutkimukset usein sivuuttavat. Kirjoittajat kuvaavat Pärssisen ottaneen vaikutteita niin teoreettisesta sosialismista ja sen revisionistisista suuntauksista kuin myös uusista uskonnollisista liikkeistä, kuten tolstoilaisuudesta ja teosofiasta.

Ajanjaksoa 1900-luvun alusta vuoden 1918 sisällissotaan käsittelevissä luvuissa *Uuden ajan nainen* kertoo Pärssisen poliittisesta toiminnasta, mutta myös ajan poliittisesta kulttuurista. Osaltaan aatteellista monitahoisuutta kuvastaa hyvin se, kuinka vankasta luokkataisteluideologiastaan tunnettu Pärssinen teki monissa hankkeissa yhteistyötä porvarillisten naisten kanssa. Samalla teos avaa sosialistinaisten keskinäistä dynamiikkaa ja tuo esille myös kiistakysymyksiä heidän välillään. Kirjoittajat eivät luo Pärssisestä liian siloteltua kuvaa, vaan tuovat monin paikoin esille kuinka ristiriitainen ja kiistelty hahmo hän oli. Pärssisen aktiivisinta aikaa politiikassa käsittelevä jakso on erittäin kiinnostava, mutta paikoin 1900-luvun alun historiaa ennestään tuntematon lukija saattaa väsyä sivuilla vilisevien nimien paljouteen. Aikaa ennen sisällissotaa käsittelevä jakso ei kuitenkaan keskity vain politiikkaan, vaan seuraa myös Pärssisen yksityiselämän kiemuroita.

Sisällissotakeväänä Pärssinen nousi sosiaaliasioiden kansanvaltuutetuksi, jolle kuuluivat myös sivistystyöhön

liittyvät kysymykset. Sodan käännyttyä punaisille tappiolliseksi Hilja ja Jaakko aloittivat yli vuoden kestäneen pakomatkan. Ensin he päätyivät Venäjälle, mutta bolševikkivallankumouksen jälkeisen sekasorron nähtyään he pyrkivät epätoivoisesti rauhallisempaan maahan. Lopulta Viron viranomaiset palauttivat Pärssiset vuoden 1919 syksyllä Suomeen ja he joutuivat oikeuden eteen maanpetoksesta. Kirjassa Pärssisten pakomatka, sitä seurannut oikeudenkäynti sekä Hilja Pärssisen vankila-aika on ensimmäistä kertaa kuvattu yksityiskohtaisesti arkistodokumentteihin pohjaten. Tapahtumat ovat kuin jännitysromaanista ja tekijät onnistuvat kuvaamaan ne hyvin elävästi kirjoitettuna, muistitietoa ja muita arkistolähteitä yhdistelemällä.

Hilja Pärssinen joutui kärsimään saamastaan 12 vuoden vankilatuomiosta vain osan ja hänet armahdettiin vuonna 1923. Maanpetostuomio vei kuitenkin kansalaisoikeudet, minkä vuoksi hän ei voinut toimia poliittisissa viroissa. Eduskuntavaaleihin Pärssinen pystyi osallistumaan vasta vuonna 1929, jolloin hänet myös valittiin SDP:n kansanedustajaksi. Ura kansanedustajana jatkui aina siihen saakka, kun rintasyöpä vei Pärssisen vuonna 1935.

Koska Pärssinen joutui pitkäksi ajaksi syrjään poliitikasta, vankila-ajan jälkeiset tapahtumat ovat jääneet aikaisemmissa tutkimuksissa vähemmälle huomiolle. Tutkimuksen vähyydestä johtuen tiedot hänen elämänsään tapahtuneista käänteistä vankilasta vapautumisen jälkeen ovat perustuneet osin virheellisiin oletuksiin. Myös Hentilä, Kalliokoski ja Viita nostavat teoksensa loppuosassa keskiöön politiikkaa enemmän Pärssisen yksityiselämän ja korjaavat virheellisiä oletuksia esimerkiksi Hiljan ja Jaakon kariutuneen avioliiton syihin liittyen. Kirjoittajat kuitenkin korostavat Pärssisen olleen sosialidemokraattisen naisliikkeen johtohahmo aina kuolemaansa saakka.

Hentilä, Kalliokoski ja Viita ovat käyneet läpi kunnioitettavan määrän arkistomateriaalia, minkä ansiosta he ovat onnistuneet tuottamaan runsaasti uutta tietoa suomalaisen työväenliikkeen ja kulttuurin usein unohdetusta merkkihenkilöstä. Pärssisen värikästä elämää ja poliittista merkitystä valottaessaan teos herättää myös pohtimaan, miksi hänen kaltaisensa henkilö on jäänyt paitsioon populaarissa historiankirjoituksessa. Maanpetostuomio ja sen tuoma leima ovat ehkä vaikuttaneet siihen, että Pärssinen on ’unohdettu’ historian hämärään. Teos soveltuu hyvin akateemiseksi tutkimuskirjallisuudeksi, sillä uusia arkistolähteitä esille tuodessaan kirjoittajat peilaavat niitä aikaisempaan Pärssistä ja suomalaista työväenliikettä koskevaan historian tutkimukseen. Ennen kaikkea *Uuden ajan nainen* on kuitenkin mielenkiintoinen kertomus erittäin mielenkiintoisesta naisesta.

Mikko Kemppainen, FM
Tampereen yliopisto